

Jaume Botey i Vallès

1940 - 2018

L'esperança
mai no vençuda

Jaume Botey i Vallès

Un lluitador per la pau.

Nascut al Poblenou l'any 1940, temps de silenci i de por, la seva vida ha estat intensa, poc convencional, activa i plena de passió per les causes que creia justes, per les persones que estimava, per les que patien.

S'inicià com a mestre a l'Escola Pia de Balmes i després d'un període al Camp de la Bota i a l'Institut Torras i Bages de l'Hospitalet, l'any 1975 es feu càrrec d'una parròquia de nova creació a Can Serra. Fou una comunitat al marge d'ideologies polítiques o religioses, de capacitats i procedències, capaç de construir, amb els mateixos veïns, un edifici polivalent al que anomenaren Casa de Reconciliació. Allí hi nasqueren, entre d'altres, el Centre d'Esplai, la combativa associació de veïns, el primer grup d'objecció de consciència al servei militar i un nou model d'escola d'adults inspirat en Paulo Freire. Can Serra ha estat un espai molt estimat, el lloc on hi trobà a la seva companya de vida, la Maria Pilar Massana i un punt d'ancoratge, com ho testimonia el llibre sobre els 50 anys d'història d'aquest barri que ell impulsà.

Ha estat un home de fe i d'esquerres i això ha marcat profundament una vida que s'obre i es desplega en molts i diversos camins. Era llicenciat en Filosofia i Teologia i doctor en Antropologia. La tesi doctoral que defensà l'any 1993 és, encara avui, un clar exemple del seu interès en l'emergència de noves formes d'activisme social que anaven molt més enllà de les tradicionals de partits polítics i sindicats. Però ell es considerava, per damunt de tot, educador. Creia en l'educació per comprendre la realitat i transformar-la, per construir diàleg.

La tasca d'educador ha estat un vessant essencial en mi. Per això els 35 anys de professor a la universitat. Però sobretot en sentit ampli, al Camp de la Bota propiciant una vivència comunitària dels valors de l'evangeli, en el partit i a l'ajuntament, transcendent la definició que dona el diccionari, més enllà de

les quatre parets de la classe. Conscient de que educació i medi interaccionen, que l'educació és intervenció política, que no es tracta d'una educació per acumular coneixements sinó per despertar actituds crítiques, com a combat intel·lectual i com diuen Freire i Miquel Soler, com a "pràctica de la llibertat".

Al llarg de trenta-cinc anys, ensenyà Història de la Cultura i dels Moviments Socials a la Universitat Autònoma. Primer a l'Escola de Mestres Sant Cugat, un projecte col·lectiu i innovador del qual en fou el darrer director (1992); després, a la nova facultat de Ciències de l'Educació que ell havia contribuït a crear i on seguí ensenyant fins a la jubilació (2010). No va voler fer carrera acadèmica més enllà del concurs preceptiu per a ser professor titular; la seva vida no anava per un camí que, massa sovint, aboca a recorreguts individuals i competitivitat.

No va ser un professor comú, atesa la seva implicació en projectes simultanis de caire públic i de gran exigència; no omplia pantalles amb textos atapeïts o esquemes simplificadors. Però va ajudar a obrir els ulls a molts estudiants, a interessar-se pel que passava al seu voltant i prendre consciència de que haurien de formar ciutadans actius i crítics, més enllà dels aprenentatges reglats. En els darrers anys de docència, va ser molt crític amb el caire que prenién els currículums de formació i els universitaris en general perquè creia que es parcelitzava el coneixement, que el sistema convertia els aprenentatges en simples receptaris i que els espais pel debat i la visió crítica eren cada vegada més minsos. I això el preocupava.

Com a professor transmetia saviesa i credibilitat i era capaç d'endur-se'n més d'un centenar d'estudiants d'educació social a París o a Madrid per participar en unes sessions del Fòrum Social Mundial. Va viure tres anys a Vallbona de les Monges en el projecte que esdevindria l'Olivera i feia els 130 Km, tres cops per setmana, per seguir mantenint el contacte amb els estudiants.

Ha estat un lluitador social, però també un intel·lectual i darrera de l'acció i de cada lliçó hi havia sempre un marc teòric i una reflexió.

...l'intel·lectual no llegeix només llibres sinó que també llegeix la vida i la pot interpretar; la història, els esdeveniments, el que passa al seu voltant i el que ha llegit que passa al carrer, ha après a comparar-ho amb el que ha llegit als llibres i en treu lliçons. Ajuda a construir entre tots un projecte d'esperança. El treball docent suposa, abans de tot, assumir una funció ètica en la societat...

Ell va ser l'impulsor de l'agermanament amb l'Escola de Mestres d'Estelí a Nicaragua; allí hi varen fer pràctiques i cooperació un bon nombre d'estudiants i professors i n'hi ha encara. Encapçalà també, la concessió d'un doctorat Honoris Causa de la Universitat Autònoma a Samuel Ruiz, bisbe de Chiapas.

El 1979, les eleccions el portaren a l'Ajuntament de l'Hospitalet on fou el primer regidor d'ensenyament de la democràcia en les llistes del PSUC. En una ciutat on a les aules hi havia una mitjana de 47 nens i 3000 no tenien ni escola, hi deixà una llarguíssima sèrie d'actuacions polítiques. "Cap nen sense escola" va ser l'objectiu. En quatre anys es varen aixecar, planificar o refer 72 escoles i es creà el departament de Dinàmica Educativa per treballar no sols dins de l'escola sinó també per obrir-la a una ciutat que s'havia de convertir en ciutat-educadora. La ciutat el va reconèixer amb el Premi d'Honor l'any 1999. Mai va deixar, del tot, les seves classes a la universitat.

Entre 1987 i 1995 tornà a l'Ajuntament però a l'oposició, amb ICV. Ell creia que la institucionalització de la democràcia posava de manifest la dificultat de fer una proposta de transformació social des d'una esquerra alternativa. Per això s'involucrà en la creació d'ICV (1987) i després, d'EUA (2000) però no hi trobà el que ell buscava: mantenir-se en la radicalitat i la crítica i en la voluntat d'estar a prop als moviments de base.

En Jaume ha estat un home compromès amb la seva societat i el seu temps, sempre amb una implicació

generosa, bastint ponts, creant vincles, buscant camins d'entesa, acollint iniciatives i grups de reflexió. Fou impulsor de la Casa de Nicaragua, va participar en l'equip promotor de la Casa de la Solidaritat i més tard vingueren els lligams amb El Salvador, Mèxic, Bolívia, Guatemala, Irak, Palestina... Una llarga llista d'exemples són testimonis de la seva lluita: la campanya del 0,7%, la lluita contra els 50 anys del Fons Monetari Internacional i del Banc Mundial, la dels immigrants sense papers, els Forums Socials Mundials i de Teologia i Alliberament (que el van dur des de Porto Alegre a Tunísia, tot passant per Nairobi, Belem i Dakar), la campanya del No a la Guerra contra la invasió de l'Irak... I la implicació en tantes i tantes iniciatives que en Jaume considerava portadores d'un nou univers mental i de valors, amb noves formes d'organització, com les de consum responsable, d'ètica en les finances o per la protecció dels sectors exclosos i dels immigrants. En totes hi era present i n'era un punt de referència. Una de les satisfaccions més grans que va tenir en els darrers temps, va ser l'aprovació de la Renda Garantida de Ciutadania, iniciativa legislativa popular de la qual en fou un dels impulsors.

En Jaume s'implicava en les causes però sobretot amb les persones que hi treballaven. Havia teixit una immensa teranyina de connexions amb moltíssims col·lectius que actuaven, de manera modesta i humil, en molts punts del territori. Ell era un pont, feia d'enllaç, coneixia tothom i tots cabien en la seva inseparable agenda.

Ha estat un lector insaciable de gran amplitud temàtica i ha deixat una gran producció escrita en un ampli ventall de publicacions. Tenia també una gran facilitat d'escriptura, sempre sistemàtica i clarificadora perquè una de les seves preocupacions era que els textos fossin entenedors per al públic a qui anaven dirigits.

Era un home de fe, però l'ha viscuda també en diàspora, en petites comunitats de cristians de base, com a impulsor de Cristians pel Socialisme, Redes Cristianas, Cristianisme segle XXI, del Fòrum Teologia i Alliberament i Creients en Diàspora; en els darrers anys s'implicà

activament en el diàleg amb l'església reformada i amb Cristianisme i Justícia.

D'aparença pacient, escoltava i deixava parlar. Però era inquiet, no podia dissimular el seu enuig davant la supèrbia, la falsedat i la mesquinesa i li dolia profundament la manca de sensibilitat. En Jaume s'implicà molt en els moviments sorgits a rel del conflicte entre Catalunya i Espanya i l'afectaven, dolorosament, algunes reaccions en el seu entorn dels que no comprenien el seu compromís amb el país.

L'esquerra, en una interpretació de dalt a baix dels textos clàssics del marxisme, en el seu moment no va entendre les noves hegemonies: l'ecologia, el moviment de les dones, el tema de la pau, el diàleg amb les altres ideologies, la compatibilitat...i ara no entén que els pobles tenen també drets i no poden ser insultats com fan alguns polítics respecte a Catalunya...

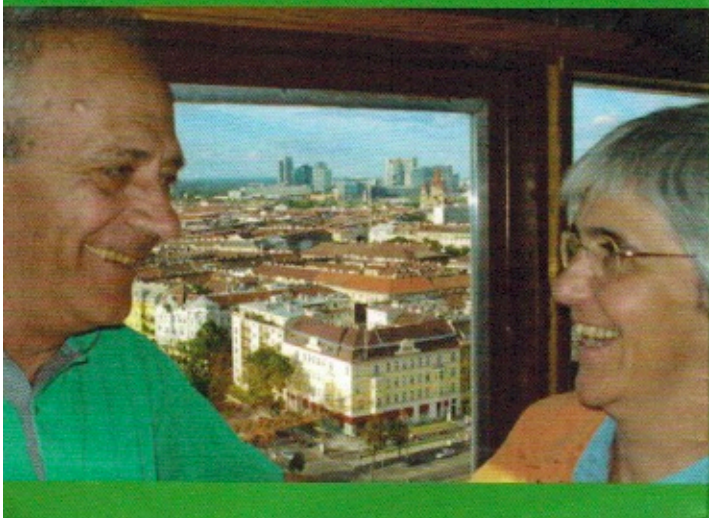
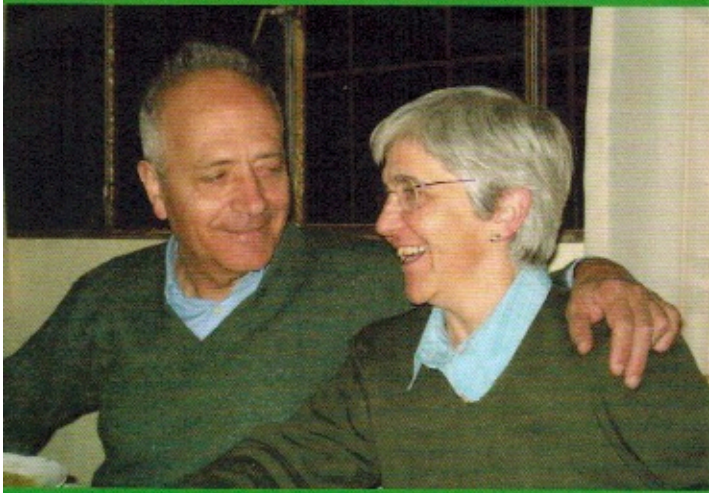
De posat seriós, tímidament afectuós, discret i de somriure murri, de mirada inquisitiva i independència de pensament, respectuós amb els que no pensen com ell, més que tenaç, tossut. Inquiet, senzill i auster, amb els peus a terra i l'emoció als ulls. Caminant sempre de pressa, carregat de llibres i papers, amb una agenda atapeïda de trobades i reunions però sempre amb temps per escoltar tothom i teixir vincles amb tota mena de persones.

En Jaume Botey ha tingut la capacitat d'estar sempre allí on es construeix futur, on hi ha iniciatives a favor dels pobres i exclosos i on es lluita contra la corrupció i la mentida. I ha estat, per damunt de tot, un educador en el sentit més noble i ample de la paraula i els que hem estat al seu voltant en som testimonis i deixebles. La seva inesperada malaltia i el desenllaç tan sobtat, ens permetrà conservar una imatge del Jaume en tota la seva plenitud, actiu i combatiu fins al final.

Maria Villanueva

Professora jubilada de la UAB.

Octubre 2018.

Jaume Botey i Vallès

1940 - 2018

«No hi ha res més reaccionari que creure que "no hi ha res a fer". La realitat no s'esgota en allò que veiem. Actua més enllà dels somnis que somniem desperts. Són els somnis que amaren la vida, malgrat no els vegem. Allò que s'estima utòpicament dirigeix tots els moviments de la llibertat. D'altra banda, allò que és nou mai no és del tot nou. Sempre hi ha hagut algú que ho ha intentat abans en la mateixa direcció. Finalment, sabem que sempre restarem a l'exili, perquè la realitat conquerida mai no s'emmotllarà als nostres desitjos. Siguem on siguem, sempre restarem a l'exili, a Egipte. Sempre hi haurà un lloc millor que el present, una terra promesa millor per la qual treballar i esperar amb una esperança activa.»

L'esperança
mai no vençuda